

PRIKAZI

ĐAKOVAČKI BISKUP STJEPAN BÄUERLEIN KAO KATEHETA

Franjo Gruić

U „Katehezi” 3/1985. Marko Pranjić prikazao je katehetsko gibanje u našoj Crkvi poslije drugog svjetskog rata i na prvom mjestu spomenuo je đakovačkog biskupa Stjepana Bäuerleina. Na pola stranice rezimirano je golemo djelo što ga je bio ostvario taj biskup u „nemogućoj situaciji” onih dvadesetak poslijeratnih godina kad je naša Crkva prolazila kroz mnogobrojne teškoće i polako nalazila modus vivendi u novom vremenu. Pranjić je posebno istaknuo brigu biskupa Bäuerleina oko obrazovanja novih kateheta, odnosno katehista, što je onda bila apsolutna novost kod nas. Danas više možda i ne možemo pravo shvatiti što su u ono vrijeme značile sestre katehiste, jer je postalo „sasvim obično” da časne sestre katehiziraju. Preko sto sestara sv. Križa, Naše Gospe i drugih družbi prošlo je kroz njegove katehetske tečajeve u Đakovu od 1956. do 1960. godine, a 37 sestara sv. Križa završilo je katehetsku školu između 1960. i 1972. godine. S pravom možemo reći da je biskup Bäuerlein bio začetnik modernoga, poslijeratnog katehetskog pokreta u nas. Katehetske ljetne i zimske škole organski su nastavak onoga što je on tako plodno započeo.

Ovdje ćemo ukratko prikazati drugi, „nutarnji” dio katehetskog djelovanja biskupa Bäuerleina. Radi se o „Nastavnom planu i pro-

gramu vjerske pouke” i priručnicima za studij katehetike koje je biskup izradio za bogoslove na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM VJERSKE POUKE

Uz brigu oko prikladnih osoba, svećenika i časnih sestara, i njihova katehetskog obrazovanja biskup Bäuerlein je silno nastojao da se vjerska pouka i odgoj održava redovito i sistematski. Za to su uz ostalo bile potrebne i prikladne prostorije, a crkve u većini slučajeva nisu za to odgovarale. Zbog toga je biskup poticao izgradnju katehetskih dvorana koje odgovaraju i općim pedagoškim uvjetima. S ponosom danas možemo reći da gotovo sve župe u đakovačkoj biskupiji imaju katehetske dvorane koje su izgrađene u doba biskupa Bäuerleina. Sam je biskup poticao na redovitost i sistematičnost vjerske pouke i za vrijeme kanonskih pohoda župama pred dijeljenje sakramenta potvrde pažljivo je kontrolirao i ispitivao kako su kandidati za svetu potvrdu pripravljeni katehetskom poukom. Praktično sredstvo za te „ispite” bio je „Nastavni plan vjerske pouke” koji je izašao u Đakovu dvaput, 1959. i 1966. godine.

„Nastavni plan vjerske pouke” svojevrsna je

i lijepa didaktika i metodika vjeronauka. Taj plan obuhvaća uvod pod naslovom „Cilj i metoda vjeronaučne nastave”, plan nastavnog gradiva za niža odjeljenja, tj. za 1. pripravno odjeljenje i za odjeljenje prvopričesnika, za 1. niže odjeljenje i za 2. niže odjeljenje, zatim za četiri viša odjeljenja, ukupno za osam godina vjeronaučne pouke. Danas bismo rekli za sve razrede osnovne škole, od prvoga do osmoga.

„Cilj je vjeronaučne nastave odgojiti kršćanina. To znači dovesti dijete do spoznaje da ga Bog neizmjerljivo ljubi, i bez njegovih zasluga. Iz ove spoznaje mora dijete uz ljubiti Boga i bližnjega, jer Bog tu ljubav hoće. Prema tome, glavni je cilj vjerske pouke prikazati kako nas Bog ljubi i kako mi moramo ljubiti Boga. Prije svake vjerske pouke vjeroučitelj mora imati pred sobom konačni cilj svojega rada: moji učenici moraju na koncu pouke Boga više ljubiti nego do sada” (*Plan* 1966, str. 1).

Tako biskup Bäuerlein definira cilj vjeronaučne pouke. A da se taj cilj postigne, potrebna je: a) duboka vjera vjeroučitelja, tj. uvjerenje u ono što govori, b) savjesna priprava za svaki sat, za svaku jedinicu, c) molitva Duhu Svetom da prosvijetli i vodi njega i djecu.

Drugi je faktor vjera u svoje misijsko poslanje, tj. da djecu osposobi za potpune kršćane, svjesne odgovornosti u kraljevstvu Kristovu.

Treći je faktor praktična primjena na život. Zato je nužno kod priprave dati odgovor na tri pitanja: a) što želim reći? Tema, sadržaj. Gradivo se nalazi u prikladnom odlomku Sv. pisma, a zorna sredstva su slike, crteži itd. Zatim proučiti i usvojiti dogmatsku ili moralnu istinu, dati jasne pojmove, lijepo pripovijedati i naučiti napamet ono što djeca trebaju memorirati; b) što želim postići? Na pr. spoznaju da nas Bog ljubi, da je svagdanja molitva potrebna, dužnost nedjeljne sv. mise, rast u milosti, itd; c) kako ću to postići? Metode i zorna sredstva. Koja ću sredstva upotrijebiti: crtanje na ploči, crtež, slika, liturgijski predmeti itd.

Jedinicu treba razraditi: što će se moliti na početku, slobodna molitva ili obrazac ili pjesma. Ta molitva treba biti u vezi s metodskom jedinicom, treba sabrati i pripremiti djecu.

Shema za razradu metodičke jedinice

1. *Priprava*: pitanjima se nadovezati na staro gradivo, zatim jasno, jezgrovito i određeno navijestiti cilj da djeca znaju što će sada učiti.

2. *Davanje*: kako ću pripovijedati, pretresti činjenice – realno, psihološko, dogmatsko i moralno pretresanje – da djeca shvate i prožive.

3. *Razvijanje*: izlučiti novu bitnu, tj. dogmatsku ili moralnu nauku. Nove istine ukratko napisati na ploču.

4. *Shvaćanje*: kako ću se uvjeriti da su djeca shvatila? Neka biblijsko gradivo ispriopovijedaju, a pojmove treba sabrati u kratke rečenice u obliku pitanja i odgovora.

5. *Primjena*: Kako će to teoretsko znanje primijeniti u životu? Primjena je svestrana: na liturgijski, asketski i karitativni život. Treba zahvatiti cijelo dijete da ono poslije sata uistinu više ljubi Boga (usp. *Plan* 1966, str. 1–4).

PLAN NASTAVNOG GRADIVA (za pripravni i niži tečaj)

Plan je predviđen za 1. i 2. razred osnovne škole. Gradivo se prelazi u cikličkim krugovima, historijsko-kronološkom metodom, dva sata na tjedan. Kalendar je predviđen za cijelu školsku godinu, od 1. rujna do 15. lipnja, s tri tjedna prekida za Božić i Novu godinu, ukupno 35 radnih tjedana ili 70 sati godišnje.

1. *pripravno odjeljenje* (1. razred). Cilj: Božje dijete. „Prvom vjeronaučnom odjeljenju pripada kao glavna oznaka povezanost djeteta s Bogom i Crkvom. Ono mora biti uvjereno da je Božje dijete. Ta misao treba prožeti svu našu nastavu u ovom odjeljenju. Neka to bude što jednostavnije, pristupačno učenicima i provedivo u njihovom praktičnom životu” (*Plan*, 1966, str. 7).

Navest ćemo doslovno cijeli godišnji plan i program za to „1. pripravno odjeljenje” jer se tako najbolje može vidjeti kakav je taj plan bio. Skraćenice znače: B = Biblija, K = Katekizam, CG = Crkvena godina, O = Opaska. Na sličan način izrađen je i plan za ostalih sedam razreda osnovne škole.

Evo prikaza toga plana:

Rujan:

- II. 1. Upoznavanje djece. Upoznavanje crkve u koju smo došli? Tko je u crkvi? Kako se ulazi u crkvu? Kako će se djeca pokloniti? Sklopiti ruke, prekiržiti se.
2. Crkva iznutra i izvana. Vladanje u crkvi. Križevi i kapelice, sveti znakovi u kući: križ, sveta voda, slike svetaca.
- III. B. Stvorenje svijeta, 1 Moj 1,1–2,3.
K. Tko je stvorio svijet? Kako? Od čega? Kako zovemo Boga zato što je stvorio svijet? Ima li više nego jedan Bog? Oče naš, koji jesi na nebesima..., Slava Ocu...
- IV. B. Stvaranje anđela, Dan 7,10; Mt 26,53; Ap 12,7–10.
K. Koliko je anđela Bog stvorio? Kakvi su bili? Jesu li ostali svi dobri? Kamo ih je Bog bacio? Kako se zovu zli anđeli? Anđeo čuvar. Molitva anđelu čuvaru.

Listopad:

- I. B. Stvorenje prvih ljudi, 1 Moj 2,7–3,21.
K. Kako se zovu prvi ljudi? Kako je Bog stvorio Adama? Od čega je stvorio Evu? Što ima svaki čovjek? Može li duša umrijeti.
Oče naš, jutarnja molitva.
- II. B. Život prvih ljudi i Božja zabrana.
K. Gdje su živjeli prvi ljudi? Kako su živjeli? Tko se za njih brinuo? Što im je Bog darovao? – Milost. Što im je Bog zabranio? Što su Adam i Eva nama? Večernja molitva.
- III. B. Grijeh prvih ljudi i kazna.
K. Zašto nisu prvi ljudi ostali u raj? Kako ih je Bog kaznio? Što ima svaki čovjek na duši kada se rodi? Kako se Bog nama smilovao? Kako dugo nije nitko mogao doći u nebo?
- IV. B. Obećanje Spasitelja.
K. Krstionica, krštenje. Što dobiva dijete na krštenju? Što postaje po krštenju?
B. Kazna za grijeh.
K. Kako je Bog kaznio prve ljude? Groblja, dušni dan, posljednji sud, duše u čistilištu.

Studeni:

- I. B. Potop, 1 Moj 6,1–9,29. Postanak krivoboštva. Krivobošci. Izabrani narod Božji.
- II. B. Bog daje Mojsiju zapovijedi, 2 Moj 19, 20, 24; Mt 19,18.19.
K. 1, 2, 3. zapovijed Božja.
- III. K. 5, 6, 7, 8. zapovijed. Dosta je da djeca znaju natuknice za ispitivanje savjesti.
- IV. K. Ljudi su čekali Spasitelja.
CG. Došašće.
B. Anđeo naviješta Isusovo rođenje, LK 1,26–38.
Zdravo, Marijo...
O. Pjesma: Zdravo, Djevice...

Prosinac:

- I. B. Isusovo rođenje, Lk 2,1–20.
K. Kako se zove naš Spasitelj? Gdje se rodio? Tko je Majka Isusova? Kako zato zovemo Blaženu Djevicu Mariju?
CG. Priprava za Božić. Badnjak, ponoćka, božićne pjesme: Radujte se, narodi... Hvaljen Isus!
- II. B. Poklon pastira.
K. Tko se prvi poklonio Isusu? Tko im je kazao za Isusovo rođenje?
- III. B. Sveta tri kralja i bijeg u Egipat, Mt 2.
K. Tko se poslije pastira poklonio Isusu? Kamo su morali pobjeći Marija i Josip s Isusom? Zašto? Kada su se vratili? Kamo?
CG. Nevina djeca.

Siječanj:

- I. B. Isusov život u Nazaretu, Sveta obitelj.
K. Tko je Isusov otac? Što je sv. Josip Isusu?
Molitva prije i poslije jela. Blagoslov obitelji.
- II. B. Dvanaestogodišnji Isus u hramu, Lk 2,41–50.
K. Što znamo o Isusu kad mu je bilo dvanaest godina? Zašto je Isus išao rado u crkvu? Polazak sv. mise.

Veljača:

- I. B. Krštenje Isusovo, Mt 3,13–17; Mk

- 1,9–11; Lk 3,21–22. Izbor apostola.
- K. Do koliko je godina Isus bio u Nazaretu? Kamo je onda išao? Koliko je imao apostola? Nabroji imena apostola koje poznaš!
- Koliko je osoba u Bogu? Jesu li sve tri osobe jedan Bog? Kako se zovu jednim imenom? Vjerovanje...
- II. B. Isusovo prvo čudo u Kani, Iv 2,1–11. Oluja na moru, Mt 8,23–27; Mk 4,35–41; Lk 8,22–25.
- K. Zašto je Isus činio čudesa?
- III. B. Isus blagoslivlje djecu, Mt 19,13–15; Mk 10,13–16; Lk 18,15–16.
- O. Pohod crkve.
- IV. B. Milosrdni Samaritanac, Lk 10,25–37.
- K. Isus uči: ljubi Boga i bližnjega.

Ožujak:

- I. B. Isus oživi Lazara, Iv 11,27–24.
- K. Kamo ide duša kad čovjek umre? Kamo ide poslije suda?
- II. B. Isus svečano ulazi u Jeruzalem, Mt 21,1–9.
- CG. Cvjetnica, procesija, grančice.
- III. B. Zadnja večera, Mt 26,17–29; Mk 14,11–25; Lk 22,7–20.
- K. U što je Isus na Zadnjoj večeri pretvorio kruh i vino? Tko danas pretvara? Gdje? Kada? Sveta misa.
- IV. B. Isus u maslinskom vrtu. Juda izdaje Isusa. Isus uhvaćen. Isus pred sudom. Mt 26,36–44; Mk 14,26–42; Lk 22,39–46; Iv 18,1–2.
- Isus bičevan, trnjem okrunjen, Isus osuđen na smrt, Isus nosi teški križ.
- K. Zašto je Isus trpio? Kako je Isus trpio?

Travanj:

- I. B. Isusa razapinju. Isus umire na križu. Isusa polažu u grob.
- K. Od čega nas je Isus spasio svojom mukom i smrću? Što nam je otvorio? Što nam je zaslužio? Kamo je otišla Isusova duša kad je umro? A kamo tijelo?
- II. B. Isusovo uskrsnuće, Mt 27,27–28; Mk 16,1–11; Lk 23,1–12.

- K. Je li tijelo Isusovo ostalo u grobu?
- B. Isus se ukazuje apostolima, Iv 20,19–29. Daje im vlast opraštati grijeha.
- K. Kako su apostoli znali da je Isus uskrsnuo?
- III. B. Isusovo uzašašće, Mt 28,18–20; Mk 16,15–20; Lk 24,44–53; Dap 1,9–11.
- K. Koliko je dana Isus ostao na zemlji? Kamo je otišao nakon uskrsnuća?
- B. Isus naređuje krstiti.
- K. Sveto krštenje.
- IV. B. Općeniti sud, Mt 25,31–36.
- K. Nebo i pakao. Kada će Isus opet doći na zemlju? Zašto? Kako se zove taj sud? Hoće li naše tijelo ostati u grobu?

Svibanj:

- I. B. Dolazak Duha Svetoga. Majka Božja i apostoli čekaju Duha Svetoga, Dap 2,1–13.
- K. Kako se Duh Sveti pokazao? Što je dao apostolima?
- II. B. Apostoli krste. Prva Crkva.
- III. B. Isus postavlja Petra za vrhovnog poglavara Crkve Katoličke, Iv 21,15–24.
- K. Crkva katolička: Papa, biskupi, svećenici, vjernici.
- O. Molitva za svećenike.
- IV. B. Apostoli dijele Duha Svetoga.

Lipanj:

- I. B. Smrt i uznesenje Majke Božje.
- K. Marija Kraljica.
- II. B. Isus uči moliti. Ponavljanje svih molitava.
- Upute za praznike.

(Plan 1966, str. 7–13)

Odjeljenje prvopričesnika

Cilj: Prva sv. pričest

„U ovom se odjeljenju djeca pripremaju za prvu svetu ispovijed i pričest. Zato svaki sat ove godine mora biti usmjeren tom godišnjem cilju. Time će i kod djece porasti uzvišenost postavljenog cilja i oduševljenje za njega” (Plan 1966, str. 14).

Uvodna kateheza nosi naslov: „Isus prijatelj malenih, Mt 19,13–15; Mk 10,13–16; Lk

18,15–16. Uvodna kateheza, godišnji cilj: sv. ispovijed i sv. pričest”.

Plan za tu godinu dosljedno je proveden isto onako kao i u prvom odjeljenju po načelu „cikličkih krugova, historijsko-kronološkim redom”. Ponavlja se i dopunjuje Biblija od stvaranja do sudnjega dana. Posebno su proširena poglavlja o grijehu, savjesti, kazni za grijeh, Božjem milosrđu, deset Božjih zapovijedi, kao opširna i detaljna priprava za prvu ispovijed, proširuje se liturgijski kalendar – Svi Sveti, Bezgrešno Začeće, Svijećnica, Korizma, sv. Josip, Tijelovo, Srce Isusovo, Petar i Pavao itd. – opširna je priprava za prvu sv. pričest (sv. misa u nedjelju i blagdane, Isus nahranio pet tisuća ljudi i obećao svoje tijelo za hranu, Bog se brine za sve nas, Posljednja večera i ustanova sv. pričesti, Veliki četvrtak, praktična priprava duše i tijela, post, svećenička vlast, dijelovi sv. mise, odijelo, posuđe, misal, kako se ja vladam na sv. misi...).

Plan za ostala odjeljenja, od 3. do 8. razreda

Načelo biblijske povijesti od stvaranja do sudnjeg dana provodi se i u 3, 4. i 5. razredu. Sve se to i nadalje proširuje novim katekizamskim pitanjima i odgovorima, liturgijom, sustavnom naukom o sakramentima i molitvom, tako da djeca koja redovito idu na vjeronauk dobiju cjelovit pregled kršćanske nauke.

Od 5. razreda nadalje metoda se donekle mijenja. „Učenicima se daje gradivo o vjerskim istinama sistematski poredano... U ovom, petom odjeljenju misao je vodilja: 'Živi sjedinjen s Bogom, koji te je stvorio i uzdigao u nadnaravni život'. Poglavlja iz povijesti sv. Crkve pružaju učenicima životne uzore u velikim crkvenim ljudima” (Plan 1966, str. 49).

Tri su velika poglavlja u petom razredu: BOG, KRIST, CRKVA, posebno osnivanje i izabrana poglavlja iz crkvene povijesti. Sveci predviđeni programom: Pavao, Stjepan, mučenici, crkveni oci, sv. Augustin, sv. Benedikt, sv. Ćiril i Metod, sv. Franjo, sv. Ignacije Ljolski. Jedna je kateheza posvećena Bosanskoj i srijemskoj biskupiji. Od papa, predviđeni su Pio IX. i Leo XIII. te „zadnje četiri pape”.

U šestom razredu obrađuje se *liturgika*. „Posebno i neprestano mora se isticati značenje sv.

mise, koja je središte naše vjere, duša liturgije i koja nosi neizmjereno bogatstvo Božje ljubavi ljudskoj duši” (Plan 1966, str. 53). Zato je potrebna temeljita pouka da naši učenici svestrano shvate značenje sv. mise.

Ta se svestranost postiže poukom o nutarnjem i vanjskom štovanju Boga, o razvoju crkve kao mjestu bogoslužja kroz vjekove, o stilovima crkvene umjetnosti, arhitekturi, slikarstvu i kiparstvu, o davanju milostinje za ljepotu kuće Božje i za njeno uzdržavanje. Crkva se blagoslivlje i posvećuje, slavi svoju obljetnicu posvete. Kršćani štuju groblja, katakombe, Crkva može i uskratiti pogreb. Liturgiju predvode papa, biskupi i svećenici. Za Crkvu se molimo, kvatri su dani molitve za svećenike. Liturgija se odvija u crkvenoj godini koja se dijeli na nedjelje, zapovijedane blagdane, božićno i uskrsno doba. Detaljno se govori o dijelovima i oblicima sv. mise. Sistematski je iznesena nauka o sedam sakramenata, posebno o svetom redu, zvanju. Prikazane su i blagoslovine i crkvene pobožnosti.

Sedmi razred posvećen je *moralci*. Misao je vodilja: „Živi po zapovijedima Božjim!” (Plan 1966, str. 59), a cilj „idealni čovjek” (str. 62). „Učenici ovog odjeljenja ušli su u doba svoga razvoja. Njihove duše muče čudoredne sumnje, nutarnji nemiri, podsvijesno opiranje protiv svakoga autoriteta. U ovoj im se godini baš zato treba pružiti sistematska pouka o katoličkim čudorednim istinama” (str. 59).

Program za osmi, zadnji, razred nosi naslov: KATOLIČKI SVJETOVNI NAZOR. „Većina učenika s ovom godinom napušta daljnje školovanje, pa će za većinu učenika ovo biti i zadnja godina vjeronauka. Zato treba učenicima dati zaokruženu nauku o vjerskim istinama. S ovom će poukom učenici poći u život. Istine svete vjere trebaju učenike pratiti kao njihov svjetovni nazor. Gradivo treba prilagoditi razumijevanju i spoznajnim sposobnostima učenika” (str. 63).

Koja su to pitanja i istine svete vjere koje trebaju pratiti učenike u život? Spoznaja Boga iz razuma i objave, dokazi iz glasa savjesti, čežnje za srećom i iz uvjerenja ljudskog roda. Postanak i uređenje svijeta, život na zemlji i u svemiru, prirodni zakoni koje je Bog dao. Čovjek: otkuda, kamo? Vjera i njeno značenje

za život. Već su prvi ljudi imali vjeru. Zablude o postanku vjere. Značenje vjere za ljudsko društvo. Objavljena vjera, Evanđelje, Krist, kršćanstvo. Crkva kao mistično tijelo Kristovo, Duh Sveti kao duša Crkve. Crkva, papa, neprevrtljivost. Božja volja u zapovijedima i savjetima. Nadnaravni život u nama, milost posvetna i djelatna, sredstva milosti: molitva, žrtva, sakramenti. Ženidba, obitelj, čist do braka, obrana čistoće. Krist naš ideal, heroji kršćanskog života – sveci – putokaz do ideala.

Takav je, ukratko, bio „Nastavni plan vjerske pouke” biskupa Bäuerleina u đakovačkoj biskupiji. Taj je plan formalno i danas na snazi. On je bio putokaz i vođa generacijama svećenika i katehista, u njemu je svatko za se i u suradnji s drugima nalazio obilje poticaja za „praktični” rad. U svojim formalno strogim okvirima on je ipak davao mnogo slobode koja je ovisila i o vanjskim okolnostima (vjeronauk samo u „toplijim mjesecima”, dva ili samo jedan sat na tjedan, prema tome nužno je bilo skraćivanje ili proširivanje).

Za prva četiri odjeljenja, od 1. do 4. razreda osnovne škole, taj plan ne predviđa određeni

priručnik niti katekizam. Svuda su dane točne biblijske reference, upute o člancima vjere, o molitvama, a katekizamski pojmovi dani su barem u natuknicama pitanja i odgovora. Svaki je kateheta prema tome programu mogao dosta lako sastaviti predložene kateheze, iako je zato trebao dosta vremena i razmišljanja. Plan mu je u tome bio stalan pratilac, pomoćnik i podsjetnik da se ne izgubi u obilju materijala i da ne postane malodušan.

Uz „Nastavni plan” za četiri viša odjeljenja, tj. od 5. do 8. razreda, predloženi su bili udžbenici:

Kornfeind-Kramar: *Veliki kršćanski nauk*

Miroslav Vanino: *Povijest katoličke Crkve*, Sarajevo 1930.

Lovro Katić: *Povijest katoličke Crkve*, Zagreb 1942.

Krunoslav Draganović i J. Butorac: *Povijest Crkve u Hrvatskoj*, Zagreb 1943.

Peček: *Liturgika*

Fr. Barac: *Liturgika*, Zagreb 1908.

... *Život od Boga – Život s Crkvom*, Bisk. ordinarijat u Đakovu.